

Дуња ДУШАНИЋ

Ана КОЛАРИЋ

ПОСТКРИТИКА:

ТУМАЧЕЊА И ОДЈЕЦИ

dunja.dusanic@fil.bg.ac.rs

ana.kolaric@fil.bg.ac.rs

Филолошки факултет,
Универзитет у Београду

Филолошки факултет,
Универзитет у Београду

За који месец навршиће се десет година откако је америчка професорка британског порекла Рита Фелски објавила *Границе кријишке* (2015), студију која је својевремено изазвала бурне реакције читалаца. Сове просторне и временске удаљености, учинило нам се да је прави тренутак да се преиспита шта је посткритика, схваћена као критичко усмерење, али и методолошки коректив жалосног стања у ком се студије књижевности налазе већ више деценија, донела проучаваоцима, студентима и професорима књижевности. Је ли посткритички моменат био само тренутна реакција на ову кризу или је у питању дубље и далекосежније преиспитивање наше дисциплине? Како заправо изгледа посткритичко читање текста и по чему се разликује у односу на традиционалну критику? Најзад, јесу ли питања која Рита Фелски поставља у вези с предавањем и тумачењем књижевности данас релевантна и изван америчких оквира, у срединама са знатно друкчијом традицијом проучавања књижевности, каква је наша?

Непосредан повод за настанак овог темата био је разговор који је Дуња Душанић водила с Ритом Фелски на Универзитету у Вирџинији у пролеће 2023. године, који овде доносимо у преводу на српски. Интервју и текстови који га прате замишљени су као прилика да се наши читаоци упознају с контекстом, настанком и развојем посткритичких идеја, као и да им се омогући јединствен увид у њихову потоњу рецепцију: Рита Фелски говори о начину на који су те идеје одјекивале (и још одјекују) у Америци и шире, а текстови који следе и сами су одјеци њених идеја.

Темат је уоквирен радовима који се, сваки на свој начин, баве посткритиком и њеним институционалним, методолошким и интерпретативним импликацијама у домаћем контексту. У првом, уводном раду, Ана Коларић износи основне идеје Рите Фелски о посткритици, те указује на рецепцију њених идеја, узимајући у обзир и присталице и противнике посткритичког читања. У закључном делу текста анализира се положај студија књижевности код нас, то јест, поставља се питање о томе да ли постоји криза легитимације студија књижевности и код нас. У тексту се наглашава да узрок кризе легитимације студија књижевности не може бити у искључиво спољашњим или унутрашњим чиниоцима, те да је неопходно узети у обзир разне факторе.

Усредсређујући се на домаћу књижевност, Тихомир Брајовић у последњем чланку најпре сажето повезује посткритичку, постмеморијску и постисторијску перспективу разумевања текста, а потом разматра како би изгледало посткритичко читање савремених српских романа о Првом светском рату. Аутор види Први светски рат као својеврсни катализатор колективног памћења и идентитетског саморазумевања, и преиспитује начин на који читаоци данас ступају у додир с његовом репрезентацијом у српској књижевности.

Као и Ана Коларић, Твртко Вуковић даје преглед и оцену најважнијих посткритичких тенденција, аналитичких приступа, методолошких алата, идеја за реформу дисциплине и ставова о наменама књижевности. Вуковић истиче да је посткритика, испрва усмерена на херменеутику сумње, убрзо и сама постала предмет критике, те да су је махом лево оријентисани критичари оптуживали за кокетирање с неолибералним силама на универзитету и у друштву, чији је циљ да затру студије књижевности и хуманистике уопште, подводећи их под економску логику капитала, а истовремено афирмишући етос постполитичке некритичности.

Дуња Душанић релативизује посткритички моменат у Америци тако што га сагледава у различитим просторним и временским оквирима: најпре кроз поређење актуелне кризе књижевних студија с претходним, а потом и у ширем културном, интернационалном контексту, кроз поређење кризе књижевних студија у Америци с истовременом кризом у Француској. Упоредном анализом ових случајева, Д. Душанић показује да криза има три одвојена аспекта (научни, педагошки и културни), који се у расправама често мешају, спречавајући на тај начин њено разрешење.

Напослетку, чини нам се да је потребно истаћи нешто што је можда очигледно, али ипак важно: текстови у овом темату немају амбицију да понуде једносмерне и једноставне одговоре на питања у вези с кризом студија књижевности у Србији, у региону, или шире. Наша намера, и као уредница и као ауторки, била је да та питања, за која верујемо да су важна, поставимо и, у идеалном случају, да читаоце подстакнемо на размишљање и дијалог о њима.